

5. Рижов В. Перспективи інноваційного розвитку України (аналітична доповідь) / В. Рижов : зб. наук. ст. за ред. Я. А. Жаліла. - К. : Альтерпрес, 2002. - С. 5-28. - Вип. 21. - (Сер. "Безпека економічних трансформацій").

6. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / авт.-упоряд. : Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. - К. : Парлам. вид-во, 2009. - 632 с.

7. Нікіфоров А. Є. Податкове стимулювання інноваційної діяльності / А. Є. Нікіфоров // Фінанси України. - 2009. - № 5 (162). - С. 32-37.

8. Кондрашов О. М. Основні напрями та пріоритети інноваційної діяльності в промисловості України / О. М. Кондрашов. - К. : Науковий світ, 2002. - 29 с.

9. Податковий кодекс України / уклад. В. Кузнецов. - Х. : Фактор, 2011. - 496 с.

10. Ревуцький С. Негативна практика щодо порушення та невиконання основних положень при реалізації законодавства про науково-технологічну та інноваційну діяльність в Україні / С. Ревуцький // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2009. - № 1 (45). - С. 61-68.

Наталія Балдич,

кандидат наук з державного управління, доцент,

докторант кафедри економічної теорії та історії економіки НАДУ

Характеристика інформації на фінансових ринках: уточнення понять

У статті узагальнено наукові підходи до характеристики стану поінформованості ринкових суб'єктів та встановлено співвідношення понять "неповна інформація", "недосконала інформація" та "асиметрична інформація". Зроблено висновок, що поняття асиметричної інформації є більш ширшим і відображає характеристики неповноти та недосконалості інформації.
Ключові слова: асиметрична інформація, недосконала інформація, неповна інформація, фінансові ринки, інформаційна структура фінансових ринків.

In the article it is summarized the scientific approaches to describing of information awareness of market agents and the correspondence between terms of "incomplete information", "imperfect information" and "asymmetric information" is defined. It is concluded that term "asymmetric information" is wider than others and reflects both incomplete and imperfect features of information.

Key words: asymmetric information, imperfect information, incomplete information, financial markets, informational structure of financial markets.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Науково-технічна революція зумовила виокремлення інформації в самостійний виробничий ресурс. Володіння інформацією сьогодні розглядається як ключовий фактор успіху в економічному житті. Інформація сприяє максимізації доходу економічних суб'єктів шляхом скорочення трансакційних витрат, пов'язаних з укладанням ринкових угод, здійсненням господарських операцій, проведен-

ням переговорів та прийняттям економічних рішень, контролем та юридичним захистом виконання контракту [1, с. 59]. Інформація сьогодні виступає тим ресурсом, від ефективності використання якого залежить розвиток окремих країн, регіонів і світового господарства в цілому [8, с. 5].

Важливість інформації в господарському житті сучасного суспільства зумовлює потребу в науковому осмисленні сутності та призначення інформації, особливостей процесів виробництва, розподілу і використання інформації на різних ринках, виявленні характеристик інформації як економічного ресурсу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед науковців, які досліджували процеси обміну інформацією на різних ринках та на праці яких спирається автор цієї статті, варто згадати, насамперед, засновників теорії асиметричної інформації - американських учених Дж.Акерлофа, М.Спенса та Дж.Стігліца. Вагомий внесок у визначення ступеня поінформованості ринкових суб'єктів, який необхідний для прийняття оптимальних економічних рішень, зробили німецький учений У.Швальбе та російський науковець В.Маракулін.

Разом з тим для характеристики обсягу та якості інформації сучасна наука оперує такими поняттями, як "досконала/недосконала інформація", "повна/неповна інформація", "симетрична/асиметрична інформація". Для оцінки міри доступу тих чи інших суб'єктів до інформації використовуються поняття інсайдерської інформації, публічної інформації, відкритої інформації, закритої інформації. При цьому часто спостерігається ототожнення окремих понять або ж їх неоднозначне тлумачення. У сучасній економічній науці наразі не існує однозначного підходу в питаннях оцінки інформації, необхідної для прийняття господарських рішень та наявної у ринкових агентів. Ці питання потребують подальшого всебічного осмислення і корегування існуючих підходів.

Мета статті полягає в узагальненні наукових підходів до характеристики стану поінформованості ринкових суб'єктів та встановлення співвідношення понять "неповна інформація", "недосконала інформація" та "асиметрична інформація".

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інформацією як економічним ресурсом розглядають такі повідомлення, що передаються від одних ринкових суб'єктів до інших, які зменшують невизначеність щодо перебігу економічних процесів [4, с. 14]. Невизначеність перебігу економічних процесів зумовлена специфікою господарського життя сучасного суспільства і пов'язана, передусім, з наявністю великої кількості факторів, що прямо або опосередковано впливають на прийняття економічних рішень та які досить складно передбачити і чітко визначити. Невизначеність як фундаментальна характеристика економічних систем якраз і пов'язана з відсутністю повної

інформації на момент прийняття економічних рішень та браком часу для врахування дії всіх чинників і прийняття таким чином обґрунтованого рішення [3, с. 4]. У сучасних умовах до джерел невизначеності додаються дестабілізуючі чинники внаслідок радикальної зміни суспільних інститутів у трансформаційних країнах, суперечливість різноспрямованих процесів одночасного посилення взаємозалежності та відокремленості економічних суб'єктів, ускладнення економічних зв'язків як на мікро- та макрорівнях, так і на мегарівні.

Кількість та якість інформації в контрагентів є необхідною умовою забезпечення ефективності того чи іншого ринку. Винятково важливу роль відіграє інформація у функціонуванні сучасних фінансових ринків, які характеризуються значно більшим ступенем невизначеності порівняно з іншими ринками. Це зумовлено передусім тим, що фінансові ресурси передаються на визначений термін або безстроково з виплатою доходу в майбутньому. Часовий фактор суттєво підвищує ризики втрати або зменшення доходності інвестованих коштів. З огляду на велику кількість базових учасників фінансових ринків (інвесторів та емітентів) об'єктивно необхідним стає інститут фінансового посередництва, що, з одного боку, покликаний зменшувати ризики і невизначеність для базових учасників, а з другого - часто сам підвищує нестабільність функціонування фінансових ринків.

Разом з тим інформація на сучасних фінансових ринках оцінюється неоднозначно. З одного боку, кількість інформації настільки велика, що для її обробки необхідні значні ресурси (людські, технологічні), що зумовлює появу спеціалізованих інформаційних посередників (наприклад кредитних бюро, рейтингових агентств). З другого боку, інформації як і будь-якому іншому економічному ресурсу властива рідкісність, вона швидко застаріває. Крім того, наявність доступу до інформації не обов'язково означає можливість її адекватного використання непрофесійними учасниками фінансових ринків, оскільки визначається їх когнітивною спроможністю [2, с. 8]. Таким чином, ринкові суб'єкти при прийнятті економічних рішень використовують (інтерпретують) наявну в них інформацію, яка відрізняється як за обсягом, так і якістю. Для характеристики таких ситуацій застосовуються поняття повної/неповної та досконалої/недосконалої інформації.

Проблеми оцінки інформації як важливого фактора здійснення ринкових трансакцій стали об'єктом досліджень сучасної економічної науки лише кілька десятиліть назад. Дослідження процесів обміну інформацією привело до формування концепції асиметричної інформації, пов'язаної з іменами вже згаданих американських дослідників, нобелівських лауреатів у галузі економіки Дж.Акерлофа, М.Спенса та Дж.Стігліца - представників неінституціонального напрямку сучасної економічної теорії. Саме вивчення феномену інформаційної асиметрії в межах інституціоналізму доповни-

ло неокласичний аналіз фактором невизначеності як бар'єром для ефективного використання ресурсів [6, с. 54].

У своїх роботах дослідники довели, що ситуація, за якої всі економічні агенти володіють необхідною інформацією для прийняття оптимальних рішень, є скоріше винятком і в реальному житті практично не трапляється. Під асиметричною поінформованістю дослідники розглядають ситуацію, за якої різні ринкові учасники володіють різною інформацією [9]. Тобто за підходом цих дослідників асиметрична поінформованість ринкового суб'єкта передбачає одночасно володіння ним не повною (не достатньою для прийняття оптимального рішення) та недостовірною (неякісною, неправдивою) інформацією.

Німецький дослідник У.Швальбе вводить в економічний аналіз поняття максимальної інформації, тобто найбільш повної інформації, яку економічний агент може отримати. Саме вимірюваність стосовно максимальної інформації він закладає в основу вимоги, що висувається до підсумкового розподілу інформації [7, с. 64]. Таким чином, відхилення фактично отриманої економічним агентом інформації від максимальної характеризує наявність асиметричної поінформованості. Варто зауважити, що максимальна інформація за підходом У.Швальбе - це не вся наявна інформація про ті чи інші процеси, явища, а лише та, яка може бути отримана суб'єктом, зважаючи на його можливості доступу до інформації та можливості адекватної інтерпретації отриманої інформації.

Поняття доступності до інформації включає прийнятність формату, в якому подається інформація, засіб її поширення, зрозумілість супровідних даних, повідомленість користувача про шляхи доступу до інформації. Крім того, важливою характеристикою поняття доступності інформації є її цінність для користувачів. Тобто характеристика доступності інформації має застосовуватись тільки до тієї інформації, яка потрібна економічному суб'єкту для прийняття рішення.

О.Буряк, досліджуючи форми недосконалості інформації, оцінює інформацію, що циркулює в господарській системі, у рамках двох шкал: 1) ступінь повноти інформації; 2) ступінь симетричності інформації. Відповідно, він виділяє дві форми недосконалої інформації: неповну та асиметричну інформацію [2, с. 10-12]. Відповідно, поняття неповної інформації характеризує стан поінформованості ринкових суб'єктів, за якого вони не мають усієї необхідної інформації (або повної інформації) для прийняття економічного рішення. Поняття асиметричної інформації відображає розподіл інформації між різними учасниками ринкової угодами, за якого одна сторона володіє більшим обсягом інформації, ніж інша.

А.Маркелов вживає поняття неповної, недосконалої та асиметричної інформації як синоніми. При цьому він акцентує увагу саме на обсязі наявної в економічних суб'єктів інформації, яка є необхідною для прийняття

рішень про купівлю і продаж [6, с. 53]. Дослідник практично не бере до уваги якості або достовірності інформації.

Російський дослідник В.Маракулін вводить поняття граничної інформації, тобто такої, яку вдалось отримати економічному агенту. За підходом дослідника, гранична інформація - це результат інформаційного обміну, реалізований внаслідок економічної взаємодії індивідів [7, с. 65]. Таким чином, поняття граничної інформації описує стан фактичної поінформованості економічного агента на останній стадії ринкового обміну, який надалі залишається незмінним [7, с. 75]. Тобто поняття граничної інформації відбиває такий стан поінформованості економічних агентів, з урахуванням якого вони приймають (або не приймають) ті чи інші рішення.

Розглянувши різні підходи дослідників до характеристики інформації на ринку, варто зауважити, що всі вони є досить важливими для пояснення реальної економічної поведінки. Так, феномен недосконалої інформації дає змогу пояснити деякі економічні процеси, що складно інтерпретувати без урахування цього фактора. Наприклад, Д.Крепс та Р.Уїлсон називають недосконалу інформованість економічних суб'єктів одним із механізмів, що пов'язує поведінку на незалежних (у всьому іншому) ринках [5, с. 73]. Таким чином, наявність недосконалої інформації пояснює поширення кризових явищ з одних секторів економіки в інші, з одних країн в інші, навіть не пов'язані між собою господарськими зв'язками.

Неповнота інформації лімітує можливості ефективного використання ресурсів, зумовлюючи неоптимальну поведінку економічних агентів [6, с. 53]. Тобто врахування неповної поінформованості ринкових суб'єктів дає можливість пояснити прийняття ними фактичних рішень, які без урахування цього фактора вважаються неефективними (нераціональними). Відповідно, поведінка економічних суб'єктів з урахуванням реального стану їх поінформованості розглядається економічною наукою як раціональна.

Інформаційна асиметрія - нерівномірний розподіл інформації, необхідної для прийняття рішень про ринкові трансакції [6, с. 53]. Тобто інформаційна асиметрія - це ситуація, за якої одні учасники ринкового обміну володіють більшою, якіснішою інформацією порівняно з іншими, що створює їм певні переваги перед менш поінформованими контрагентами [2, с. 10]. Останнім же доступна або неповна, або недостовірна інформація, що не дозволяє їм приймати оптимальні рішення і, відповідно, або змушує їх утримуватись від прийняття рішень, або ж приймати неефективні рішення. Будь-які форми асиметричної інформації призводять до неефективного функціонування ринків, відхилення цін та обсягів продажу на них від рівноважного стану.

Тобто за такого підходу поняття асиметричної інформації охоплює характеристики і неповної, і недосконалої інформації і є більш ширшим порівняно з останніми. Розмежування цих понять виступає актуальним зав-

данням науки і практики управління господарськими процесами ще й з огляду на необхідність застосування різних важелів впливу (у тому числі з боку державних регуляторів) за наявності різного ступеня поінформованості ринкових учасників.

Висновки. На підставі здійсненого у статті аналізу використання в економічній науці понять, що характеризують різний стан поінформованості ринкових суб'єктів, зроблено висновок, що поняття асиметричної інформації відображає характеристики неповноти та недосконалості інформації. Інформаційна асиметрія є об'єктивною характеристикою сучасних фінансових ринків, що призводить до їх неефективного функціонування. Усвідомлення проблеми асиметричної інформації привело до виникнення ринкових інституцій, основними функціями яких стало збирання, обробка, оцінка, оприлюднення, продаж інформації. На фінансових ринках такими інституціями є кредитні бюро, кредитні рейтингові агентства, фондові біржі, позабіржові торговельні системи, реєстратори, які разом утворюють інформаційну структуру фінансових ринків. У багатьох країнах держава бере активну участь у формуванні інформаційної структури фінансових ринків, встановлюючи вимоги до розкриття інформації, обов'язок отримувати кредитний рейтинг емітента чи його цінних паперів тощо.

Важливими аспектами, що потребують подальшого вивчення, є узагальнення інструментарію ринкового та державного регулювання процесів обміну інформацією з метою зниження асиметричної поінформованості учасників фінансових ринків.

Список використаних джерел

1. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. / В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н. І. Балдич. - К. : Академвидав, 2010. - 520 с. - (Серія "Альма-матер").
2. Буряк О. В. Несовершенство информации в альтернативных хозяйственных системах: особенности влияния на потребительские решения домохозяйств : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.01 "Экономическая теория" / Буряк О. В. - СПб., 2010. - 18 с.
3. Вітлінський В. В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В. В. Вітлінський // Фінанси України. - 2003. - № 3. - С. 3-9.
4. Демин А. И. Информационная теория экономики: Макромодель / Демин Александр Иванович. - 3-е изд. - М. : КомКнига, 2010. - 352 с.
5. Крепс Дэвид М. Репутация и несовершенная информация / Дэвид М. Крепс, Роберт Уилсон // Вехи экономической мысли : в 6 т. / сост. и общ. ред. В. М. Гальперин. - СПб. : Экономическая школа. - (Библиотека "Экономической школы" ; Вып. 27). - Т. 5 : Теория отраслевых рынков / С. Б. Авдашева, А. Г. Слуцкий, Р. Питмен ; под ред. А. Г. Слуцкого. - 2003. - С. 72-109.
6. Маркелов А. Ю. Трансактный анализ и неполнота информации в экономике / А. Ю. Маркелов // Вестн. Саратов. госуд. соц.-эконом. ун-та. - 2004. - № 7. - С. 52-54.

7. Маракулин В. М. Экономика с асимметрично информированными агентами: концепция предельной информации / В. М. Маракулин // Журн. Новой экон. ассоциации. - 2009. - № 1-2. - С. 62-85.

8. Нижегородцев Р. М. Информационная экономика. Кн. 2. Управление беспорядком: Экономические основы производства и обращения информации / Р. М. Нижегородцев. - М. ; Кострома : [б. и.], 2002. - 173 с.

9. Stiglitz Joseph E. Information and the change in the paradigm in economics / Joseph E. Stiglitz // Prize Lecture, December 8, 2001. - Режим доступа : http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2001/stiglitz-lecture.pdf

Марина Скиба,

кандидат наук з державного управління,

головний консультант відділу економічної стратегії Національного інституту стратегічних досліджень

Спеціальні економічні зони як інструмент активізації інвестиційно-інноваційної діяльності: теоретико-прикладний аспект

У статті класифіковано основні типи С(В)ЕЗ відповідно до мети їх створення, розглянуто преференції, що надаються урядами для їх ефективної діяльності. Вироблено рекомендації щодо удосконалення правового забезпечення функціонування С(В)ЕЗ в Україні.

Ключові слова: спеціальні (вільні) економічні зони, інвестиції, інновації, пільги.

In the article classified the main types of special (free) economic zones for the purpose of their establishment. The preferences provided by the governments for their effective operation are considered. The recommendations for improving of national legislation on SEZ are given.

Key words: special economic zones, investment, innovation, preferences.

Постановка проблеми. Безальтернативним шляхом реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки є формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи (далі - НІС)*, що особливо є актуальним в умовах необхідності прискорення темпів економічного зростання в посткризовий період. Функціонування інноваційної інфраструктури як підсистеми НІС неможливо забезпечити без розвитку її елементів, а саме науково-впрова-

---

* Національна інноваційна система (НІС) - це сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні в процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу.